

*Посебно издание на
Geologica Macedonica, № 2*

**МАКЕДОНСКО ГЕОЛОШКО ДРУШТВО и
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“-ШТИП**

**ПРВ КОНГРЕС
на
Геолозите на Република Македонија**

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

Организационен одбор на Првиот Конгрес на Геолозите на Република Македонија

Претседател: Проф. д-р Тодор Серафимовски
Секретар: м-р Златко Илијовски

Технички секретар: м-р Горан Тасев

Членови: Проф. д-р Благо Боев
Проф. д-р Ванчо Чифлиганец
Проф. д-р Никола Думурџанов
Проф. д-р Соња Лепиткова
Проф. д-р Милорад Јовановски
м-р Коста Јованов
Проф. д-р Крсто Блажев
Флорент Чиче
Проф. д-р Борче Андреевски
Проф. д-р Марин Александров
Проф. д-р Панде Лазаров
Проф. д-р Тодор Делипетров
м-р Раде Станковски
Ванчо Ангелов
Кирил Јованов
Кирил Филев
Владимир Плотников

Финансиска поддршка:

Министерство за образование и наука на Република Македонија
Министерство за економија на Република Македонија
Министерство за животна средина и просторно планирање на Република Македонија
"FENI-INDUSTRI"-Кавадарци
ЕЛЕМ-Скопје
ДПТУ "БУЧИМ" ДООЕЛ-Радовиш
"Адора инженеринг" дооел-Скопје
"Индоминерали и метали" дооел Скопје
(*Рудници за олово и цинк Злејово и Тораница*)
Рудници за олово и цинк "Саса", М. Каменица
Градежен Институт Македонија-Скопје
Градежен факултет-Скопје
ГЕОМАП-Скопје
"Геоинженеринг-М"-Скопје
"Хидроинженеринг"-Битола

МИНЕРАЛОШКО-ХЕМИСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ТАЛКОТ ОД НАОЃАЛИШТЕТО РЖАНОВО

Т. Шијакова*, В. Панева*, Г. Богосва- Гацева**, И. Донова***

* Факултет за рударство, геологија и политехника, Универзитет "Гоце Делчев" -Штип,

** Технолошко-металуришки факултет, Универзитет "Св. Кирил и Методиј" -Скопје

*** Природно-математички факултет, Универзитет "Св. Кирил и Методиј" -Скопје

Абстракт: Во овој турд се презентирани минералошко-хемиските карактеристики на талкот од Ржаново. Испитувањата се направени во лабораториите на Факултетот за рударство, геологија и политехника, Технолошко-металуришкиот факултет, Природно-математичкиот факултет како и во лабораториите на Бугарската академија на наука во Софија. Хемискиот состав е одреден со AES-ICP. Термогравиметриската (TGA) односно диференцијално-термичката анализа (DTA) е направена на инструментот Perkin-Elmer Diamond TGA/DTA, со користење на 10 mg прашкаста супстанца, при брзина на снимање од 10 °C/min, во средина на инертен гас (азот), во температурното подрачје од 25°C до 1100°C. Рентгенограмите се снимени на прашкасти примероци со дифрактометар Bruker D8 со Cu K α зрачење и SoX детектор. мерењето е вршено за 2 θ од 5 до 95° на секои 0.04°. Резултатите кои ги добивме потврдија дека се работи за талк кај кој содржината на никел се движи во граници од 1.3-3.1% односно претставува никлосна фаза во рамките на рудата од рудното наоѓалиште Ржаново.

Клучни зборови: Ржаново, талк, термогравиметриска, диференцијално термичка, рентгенско дифракциона анализа.

Вовед

Наоѓалиштето Ржаново е откриено во 1952 година од страна на Т.Иванов. Слаѓа во групата на преталожени железно никелови лежишта. Настанато е со распаѓање на ултрамафитски карпи накнадно метаморфисани во услови на регионален метаморфизам. Материјалот кој учествувал во создавањето на лежиштето води потекло еден дел од кората на ултрамафитните карпи и дел од шкрилци односно глиновити седименти [7, 8].

Лежиштето е зафатено со регионален метаморфизам со високи притисоци и ниски температури. Рудниот слој во основа е изграден од неколку литолошки членови кои имаат посебни минералошки и хемиски карактеристики [2, 3]:

- оолитска хематитска руда
- шкрилеста хематитска руда
- компактна хематитска руда
- компактна магнетитска руда
- шкрилеста магнетитска руда
- стилпноmelански шкрилци

- доломитско-талкни шкрилци
- рибекитски шкрилци
- серпентинити
- талкни шкрилци

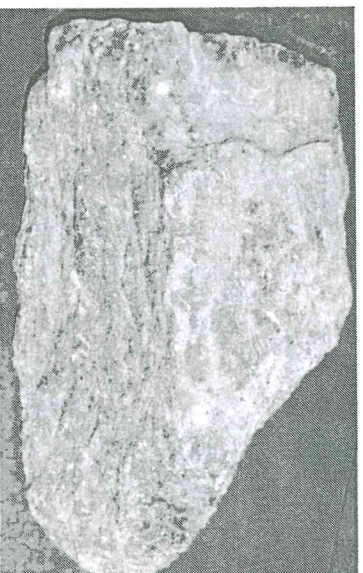
Врз основа на претходните истражувања констатирано е дека минералната асоцијација на рудата од рудното наоѓалиште Ржаново е следната: магнетит, хематит, клинохлор, талк, сепиолит, магнезиорибекит, лизардит, доломит, флогопит, стилпноmelан, кварц, албит, пирит, магхемит, пиротин, дигенит и милерит. Од сите овие минерали само пет имаат континуирана присутност. Тоа се: магнетит, хематит, клинохлор, талк, магнезиорибекит [1, 4, 9].

Резултати и дискусија

Талкот кристализира моноклинично и триклинично 2/m и 1 или $\bar{1}$ просторната група е C2/c (политип 2M₁) или P1 (политип 1A), а=5.287 Å, b=9.158 Å, c=18.95Å, β =100°, Z=4(2M1) и а=5.291Å, b=9.460Å, c=5.290 Å, α =98.68°, β =119.90°, γ =85.27°. Z=2(1A)

Структурата е двојнојна изградена од слоеви на Si-O тетраедри и октаедри од катјони на магнезиум Si-Mg-Si...Si-Mg-Si.... Има совршена целивост по (001). Тврдина 1, густина 2.82, по боја е бледо зелен (сл. 1), има масен опип, а сјајноста е масна. Во микроскопски препарат е безбоен. Зависно од

пресекот, Nr 1.539-1.550, Nm 1.589-1.594, Ng-1.589-1.600. Има низок релјеф. Интерферентните бои се од трет ред. Во зависност од пресекот аголот на потемнување во однос на правците на целивот варира од 0°-3°. (-) 2V 6°-30°.

Сл. 1. Талк од Ржаново

Хемискиот состав на талкот е одреден со AES-ICP, а добиените резултати се дадени во табела бр. 1. Од

добиените податоци може да се види дека содржината на Ni се движи од 1.3-3.1%

Табела 1. Хемиски состав на талк од Ржаново.

	ТАЛК		
	1	2	3
	%		
SiO ₂	60.1	60.6	59.6
MgO	30.7	30.3	23.9
Al ₂ O ₃	0,04	0.1	0.1
FeO	3,5	2.4	7.3
NiO	1.3	1.6	3.0
H ₂ O	4.3	4.5	4.1
Вкупно	99.94	99.5	99.3
Збир на јони за основа од 24 (O)			
Si	7.8	7.9	8.04
Al	0.01	0.02	0.01
Mg	5.8	5.8	4.8
Fe	0.4	0.3	0.8
Ni	0.1	0.2	0.3
H ₂ O	3.6	3.9	3.9
mg/kg			
Ca	99,1	94.4	98.9

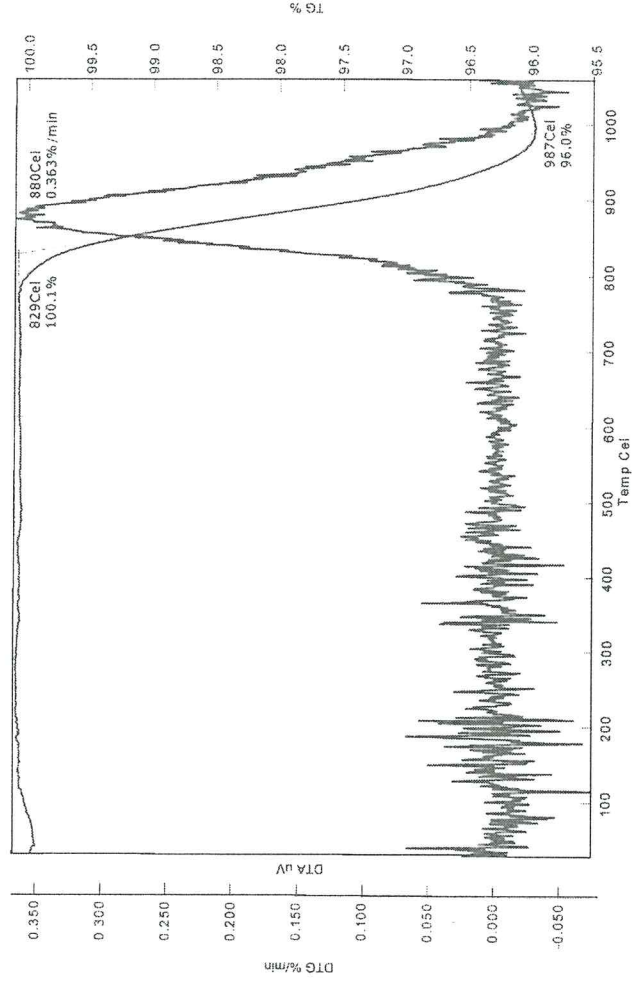
Sr	1,5	1,7	1,3
Ba	7,5	7,8	7,6
Mn	954,4	942,5	963,3
Ti	5,4	5,1	5,9
P	<5	<5	<5
Cr	252,0	250,2	258,4
Zn	35,0	36,1	35,2
Cu	4,6	4,2	4,4
Pb	10,4	10,8	10,6
Cd	6,3	6,1	6,8
Co	66,2	65,8	64,7
As	212,6	203,1	206,4
Ag	0,6	0,4	0,6
V	5,2	5,6	5,1
Mo	<5	<5	<5

1. $(\text{Si}_{7,8}\text{Al}_{0,01}\text{Fe}_{0,19})_{8,01}(\text{Mg}_{5,8}, \text{Fe}_{0,11}, \text{Ni}_{0,1})_{6,01} \text{O}_{20}(\text{OH})_4$
2. $(\text{Si}_{7,9}\text{Al}_{0,02}\text{Fe}_{0,08})_{8,00}(\text{Mg}_{5,8}, \text{Fe}_{0,12}, \text{Ni}_{0,2})_{6,1,2} \text{O}_{20}(\text{OH})_4$
3. $(\text{Si}_{8,0}\text{Al}_{0,01})_{8,01}(\text{Mg}_{4,8}, \text{Fe}_{0,8}, \text{Ni}_{0,3})_{5,9} \text{O}_{20}(\text{OH})_4$

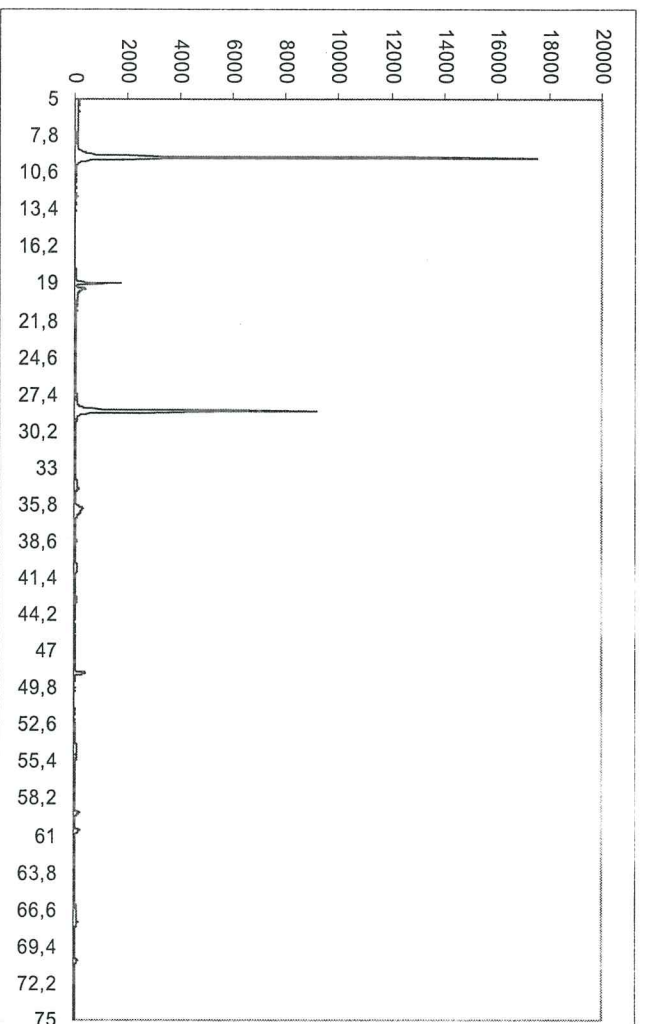
На слика 2 се прикажани TGA и DTG-кривите на талкот од Ржаново.

Термичката деструкција резултира во вкупна загуба на маса од околу 4%. Максималната брзина е достигната при 871-880 °C и

изнесува 0,041 %/°C. До температура од околу 800°C не се регистрирани загуби во маса на примерокот.

Сл.2. Термогравиметриска (TGA) и соодветна DTG-крива на талкот снимени во инертна средина при брзина на загревање од 10 K/min

Сл.3. Рендгенограм на талк од Ржаново

На слика 3 е даден рендгенограмот на талкот од Ржаново. На сликата јасно се гледаат трите пика кои се карактеристични за талк (табела 2) и

кои се во согласност со светски признатите JCPDS стандарди.

Табела 2. Вредности за 2θ и d определени од рендгенограмот на талкот

2θ	9.43	18.96	28.60
d	9.36	4.64	3.11

Заклучок

Врз основа на добиените резултати од извршените испитувања може да се констатира следното.

Талкот од рудното наоѓалиште Ржаново е релативно богатен со никел. Содржината на NiO се движи од 1.3- 3.0% Мал дел од силициумот е заменет со алуминиум. Дел од магнезиумот во октаедарската положба е заменет со железо и никел.

Резултатите добиени со термогравиметриската анализа на прашкастата супстанца во даденото температурно подрачје покажаа дека во инертна средина, термичката деструкција резултира

во вкупна загуба на маса од околу 4%, при што максималната брзина е достигната при 871-880 °C и изнесува 0,041 %/°C. До температура од околу 800°C не се регистрирани загуби во маса на примерокот. Термалната декомпозиција на талкот резултира со формирање на клиноенстатит и кристобалит.

На талкот се направени и рендгенски снимања Добиените вредности се во согласност со светски признатите JCPDS стандарди.

Според испитувањата на Б.Боев [1],[2],[6]. во рудата од рудното наоѓалиште Ржаново талкот е застапен околу 22.90%.

Литература:

- Боев, Б., 1982: Метаморфизам на рудната серија Ржаново-Студена вода маг. теза., Рударско-геолошки факултет Белград, 93 стр.
- Боев, В., *Stojanov, R.*, 1985: Metamorphism of Ni-Fe ores from Rzanovo-Studena voda and the Zone Altoprias, Geologica Macedonica, T.1.
- Боев, Б., *Серафимовски, Т.*, 1992: Состав на некои од главните минерални фази во продуктите од предредукцијата на никлоносните руди од наоѓалистето Ржаново-Македонија 24 Советување на рударите и металурзите, Бор, 1992.
- Боев, Б., *Лейшикова, С.*, 1994: Квантитативна минералозна анализа на руда од железно-никлоносното наоѓалиште Ржаново, 24 Октомвриско советување, Бор.
- Боев, В., *Serafimovski, T.*, 1995: Metalogenetic features of the Fe-Ni lateritic deposits in the Vardar zone, Republic of Macedonia "Second National Symposium" Metalogeny of Bulgaria' Sofija, 1995.
- Боев, Б., *Јанкович, С.*, 1996: Наоѓалишта на никел и никлоносно железно во Вардарската зона со посебен осврт на рудната серија Ржаново-Студена вода
- Иванов, Т.*, 1960: Никлоносно - железна руда на планини Кожуф код села Ржаново, Трудови на Геолошки завод Скопје, св.7.
- Иванов, Т.*, 1962: Никлоносна руда железа Ржаново на планини Кожуф Македонија, Зб. рад. П Конгрес. геол. Југ., 2. 249-264, Будва
- Maksimovic, Z., Panto, Gy.*, 1982 b; The main nickel-bearing phases in magnesioribbeckite. Bull. Akad. Serbe sci. Arts, 82, 23, 77-96, Belgrade